

MAGYAR-HOLLAND SZEMLE

TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI LAP

FELELŐS SZERKESZTŐ:
VIDOR MARCEL



Szerkesztőség: VIII., ÜLLŐI-ÚT 4.
Kiadóh.: VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 78.
TELEFONSZÁM: J. 461—97—98—99.

Hollandi szokások és erkölcsök

Amióta gyermekeink révén a hollandusok megszerettek bennünket, a magyar sajtó és társadalom sokat foglalkozik ezzel az erényeiben bámulatos nemzettel. Nem lehet azonban olyan sokat foglalkozni a hollandusokkal, mennyit ez a tiszteletre és utánzásra méltó nemzet meg nem érdemelne. Ezért nem vélek fölösleges feladatot teljesíteni, ha elmondok egyet-mást legönzetenőbb és legjobb külföldi barátainkról. A hollandusokról irván, általánosságban az a megjegyzésem, hogy Nederland kitűnő népe megdönti azt a felfogást, hogy a nyugat kulturája megölője a tradicionális erkölcsöknek. Ha el akarjuk bírálni Hollandia kulturáját, akkor nem szabad külsőségekből, napról-napra változó szokásokból és a divat hajszolásából kiindulnunk, hanem meg kell győződnünk a hollandusi nép törhetetlen jellemzilárdságáról, feltétlen becsületességéről, egyszerűséggel párosult tudásvágyáról, szorgalmáról, mélységes ember-szeretetéről, igazi bensőséges vallásosságáról és önző számítást nem ismerő hazafiasságáról.

Ezek az egyéni tulajdonságok, amelyek az ottani embereket jellemzik. Ha pedig a hollandusok nemzeti kulturájáról akarunk beszélni, akkor meg kell ismernünk az ottani fejlett gazdasági viszonyokat, az agrár-kulturát, amelynek igen magas nivója sem ellenkezik a legfejlettebb gyáriparral. Hollandia közlekedési viszonyai a maga tökéletességében páratlannak nevezhetők. A kis országot átszeldelik nagy folyamok, Európa legfőbb vasutvonalai; de ezzel nem elégszenek meg, mert alig van falu, amelyet mesterséges víziút (csatorna), villamos, vagy autóbusz-járat nem érintene és emellett a kerékpár is a közlekedés egy fontos eszköze. Télen a falusi emberek kis kézi szánra rakják szállítandó holmijukat, lábukra korcsolyát kötnek és úgy tolják a szánt a befagyott csatornákon. Nyáron az eladásra szánt tejtermékeket megfelelő nagy pléhedényekben a csatorna egy bizonyos helyén összegyűjtik oly módon, hogy a tulajdonos, akinek neve az edényre van írva, a korai reggeli órákban — egyszerűen az ősi becsületben bizva — a gyűjtő-

helyen hagyja az értékkel megtöltött edényeket és ő megy tovább a maga dolgára, mert az idő pénz. A becsületes dereglyetulajdonos majd elintézi a szállítási ügyet. Pedig igen értékes árukról van szó, mert ott egy 2—3 holdas gazda 12—16 tehenet is tart. Ugyanigy történik a visszaszállítás is.

A visszaszállított üres edényeket minden gazda akkor viszi haza, amikor jól esik neki. Senki a más jószágában nem tesz kárt. Különben arról minden ujságolvasó értesült már, hogy a biráknak legkevesebb dolguk van Hollandiában és a börtönöket, szegények háza és egyéb jótékony intézmények pótolják. Bármennyire is szorgalmasak a hollandusok és bármennyire is pénznek tekintik az időt, a biblia-olvasást és a zsoltárok éneklését még a legszorgalmasabb munkaidőben sem mulasztják el. A biblia ott van az ebédlőasztalon és abból minden étkezés után egy másik családtag olvassa fel a folytatólagos részt. A vasárnapot templomon kívül csendes társalgással, hasznos eszmecserevel és sétálással töltik. Zajos tivornyákról már azért sem lehet szó, mert a korcsma ott ismeretlen fogalom. Legfeljebb kávéházakról lehet csak szó. Az év nagyobb ünnepein (karácsony, husvét, pünkösd) kívül, amelyeket teljesen Isten szolgálatának szentelnek, nem úgy mint nálunk, ahol a sátorosünnepeknek már az első napján zajos mulatságokat rendeznek, a családoknak igen nevezetes napjaik a családtagok születésnapjai, mert ott rendszerint a születésnap egybeesik a névnappal. Ugyanigy a kalendáriummal, amelyik napján születik a gyermek, olyan nevet kap és ezért nem a névnapot, hanem a születésnapot ünnepelek és ezeken a napokon az egybegyűlt rokonság és jóismerősök valamivel több világi élvezetet engednek meg maguknak, mint az egyház ünnepein. A hollandi nép (az intelligens középosztály is) ruházatában egyszerű, de tiszta és praktikus. Annál nagyobb súlyt fektetnek a lakások terjedelmére. Munkások, iparosok, kishivatalnokok 3—5 szobás lakásokban helyezkednek el. Sokan azt mondják, hogy a hollandusok nem szeretnek fürödni.

Ez az állítás nem felel meg a valóságnak. Tény, hogy a nyílt fürdőzést csak a sekélyvizű tengerparti városokban ismerik. Még a házi fürdőzés is igen burkolt valami, mert a holland erkölcs olyan mélységes, hogy a fürdőzéshez tartozó meztelenséget még az egyedüllét sem engedheti meg. Innét ered az a félreértés, hogy a hollandusok nem fürödnek, ami, ha részben igaz is, bőségesen pótolja azt a fehérnemű gazdag változása. Ennek tulajdonítható a hülésektől származó ritkább megbetegedések. De még annak is, hogy nagyon értik a lakásokban az egyenletes hőmérséklet tartását és az ottani szeszélyes időjáráshoz való ruházkodási alkalmazkodást. A holland nem kapzsi — rendkívüli szorgalma dacára — nem tulságosan pénzvágyó, inkább termelni akar, mert a termelési produkcióért megszerezhetik azt, amire szükségük van.

Fodor Ignác.

Dordrecht

Hollandia régi kikötővárosa

Dordrecht. Régi városa Hollandiának, mely virágzását évszázadokon át a viznek köszönhette és erejének teljében fejlődik tovább, hogy hosszú harcok után visszanyerje tekintélyes pozícióját a hollandi kikötővárosok között.

Dordrechtet, mely a hasonló nevű szigeten fekszik, a Rajna és a Maas folyók táplálják vízzel. (Folyói: Merwede, Oude Maas, Dordtsche Kil, Hollandsch Diep, Nieuwe Merwede.) Évszázados vízi építményei vannak, nagy kereskedelmi hajózása óriási forgalmat bonyolít le, teremtő szelleme meglátszik fejlett iparán. Ez a jelentékeny ipari központ gyakorlati kereskedelmi szellemmel is meg van áldva és ez az alapja anyagi felvirágzásának.

Keletkezése idején Dordtnak nevezték és ez a nagyon öreg város szellemi téren sok jellegzetes kulturkinccsel rendelkezik. Nagy templomában őrzi Jan Terwen (1538) világ-hírű padjait, melyek egy város XVI. századbéli életét stílusos realizmussal ábrázolják. Dordrecht falai között tartották meg 1618—19-ben a híres nemzeti színódust, mely oly hatalmas befolyást gyakorolt Hollandia vallásos életére. Szülővárosa a Witt testvéreknek, akik közül különösen Johann de Witt tűnik ki, őseként azoknak a modern szellemű embereknek, akik demokratikus életfelfogással rendelkeztek.

Dordrecht ősi helye valószínűleg ott keresendő, ahol ma a „Merwede-ház“ romja áll. E vár már a VI—VII. évszázadban épült, amikor ez országban Meroveus frank király nemzetsége uralkodott. A kastélyt és a folyót azelőtt állítólag Waal-nak nevezték, azután Meroveus után a Merwede nevet adták neki. 1200-ban még egy teremmel bővítették ki a kastélyt. A Merwede folyó, mely a Maas és Waal folyóknak Woudrichemnél történő egyesüléséből keletkezik, nyugati irányban folyik Gorinchem és Dordrecht mellett és Dordrechtnél, a *Dordtsche Kil*nél már „A régi Maas“-nak nevezik. Kil magyar jelentése: ág, galy.

A Merwede-ház körül keletkezett a Merwede nemesi birtok, mely 1421-ben, áradás következtében elpusztult. A dordrecht St. Nicolas-templom e nemesi birtokhoz tartozott. Az

áradás, melyet Szent Erzsébet-áradásnak neveztek el, egyike volt a XV. század azon nagy eseményeinek, mellyel a természet igyekszik egyensúlyát szabályozni e vizbő országban.

Dordrechtben van egy Scheffer-muzeum, melyben a XIX. század népszerű holland festőjének Arie Scheffernek műveit gyűjtötték össze, akinek romantikája azonban feledésbe merült, mikor az impresszionizmus divatja a regényesség érzékösségeit kiszorította elfoglalt pozíciójából. Scheffer művei Dordrecht sok szépségét örökitik meg, míg a Museum van Gijn Ó-Dordrecht képet varázsolja a szemlélő elé. A városnak a folyó felőli látképe lenyűgöző hatása. Egy modern szalongozósön utban Rotterdamból Gorinchem felé, olyan látványban van részünk, mely ez elnevezésre lelkesíthet: a Rajna kulturterülete, a valóság annyi szépséget tár elénk. Itt, e mélyenfekvő vizországban a Rajna—Maas kultúra a hegyek és várak országának romantikáját teljesen elveszítette. A kereskedelem, hajózás, hajóépítés, ipar országa ez.

Mindjárt az elindulás után, mialatt a távolban, a két nagyszerű rotterdami Maas-hid iveri mögött, a hatalmas kikötőüzem még látható, egy nagy hajóépítő-műhely, a Feyenoord mellett haladunk el, ezt egy kis templom követi, amelyről azt regélik, hogy a rajnai hajós, mikor elhalad mellette, imádkozva küldi felé üdvözetét és csak úgy indul új útjára. Majd gyáarak következnek gyáarak után.

Később egy természeti színjátékban van részünk. A Maas és a sokkal kisebb Ijssel Kralingsche Veernél egyesülnek és impozáns vizisikságot képeznek. A nap fénylik a meszsi, enyhén kék égen és az acélkékségű vizen, melyet mindkét oldalon Kralingsche Veer és Ijsselmonde színes házikói környeznek, megjelennek a karcsu csónakok és a kövér Tjalkhajók. Habcsokokat fonva a vizre lustán és szélesen usznak szélirányában vagy fáradtan küzködnek vele. Már messziről láthatók elefántcsontfehérségű és dohánybarna vitorláikkal, melyek élesen kiválnak a párás horizontból. Mindez a tiszta, nedves atmoszférában szelid és mégis friss, erőteljesen harmónikus egységgé válva, a színek felséges szimfóniáját nyújtja, melyet a hollandi festők a nemzeti művészet örök dicsőségére már számtalan festményen örökitettek meg.

Elhaladva Bolnes, Slikerveer, Kinderdijk, Alblasser-

dam, Hendrik—Ido—Ambacht és Papendrecht mellett, a hajóműhelyek, hid- és gátépitőművek központjába érünk. Hendrik—Ido—Ambachtban van Hollandia egyik legnagyobb hajóleépítő műhelye. Majd megjelenik Dordrecht városa a valódi holland folyami város gazdag szépségében, a folyam-ban tükröződve és kiemelkedve kapuival, tornyaival, épületeivel.

Am e szép, öreg város nemcsak hollandi folyami város, melynek kikötői, kereskedelmi negyedei, csatornái, régi házai vannak. Kereskedelmi forgalmán és festői fekvésén kívül, más jelentősége is van. Mint kikötő, versenytársa Rotterdamnak, mellyel állandó, nemes harcot folytat az elsőségért. A mai napig még Rotterdam az erősebb. Amíg a Rotterdamba menő hajóknak el kellett haladniok Dordrecht mellett, ez utóbbinak kilátása volt győzelemre. Miután azonban Hoek van Hollandon át új víziutat kapott, a Rajnatorkolat diadalmas királynőjévé vált. Dordrecht azonban nem adta fel a küzdelmet. Évszázadokon át tengeri kikötő volt. Hajói már az ókorban szállítottak fát és gabonát a Keleti-tenger körül fekvő országokból, vasat Angliából és Skóciából, bort Déleurópából. A belső hajózás szempontjából Dordrecht rendkívül jelentékeny kikötő, fontos állomás Németország felé, az Antwerpenből és Rotterdamból jövő hajók számára.

A tengermelléki és délhollandi folyók és a brabanti csatornahálózat találkoznak itt. Központja a szabályozatlan és a menetrend szerinti vízi áruszállításnak és személyforgalomnak. Dordrechtből vízi úton az egész országot el lehet érni; kitűnő vízi útja van Lüttichbe, melynek mész- és vasterületei vannak és Dél-Limburg szénterületeihez.

1925-ben 8520 belvizi hajója a szabályozatlan hajózásnak Hollandiából, Belgiumból és Németországból 1,178.225 tonnányi árut szállított Dordrechtbe. A rendes szolgálatban lévő nagy és kis személy- és áruszállítóhajók 1925-ben hetenként 500-szor, minden esetben 33.000 tonnataralommal érkeztek Dordrechtbe, mely összesen 1,716.000 tonnát tesz ki. 310 vontatógőzös, egyenként 6500 tonnataralommal, vallja Dordrechtet hazai kikötőjének. Tizenhárom belső kikötőjének hossza 7000 méter, területe 261.500 köbméter.

Dordrecht nagy energiával harcolt jövőjéért. 1918-ban

elhatározták a Dordrecht—Rosenburg-sziget új viziut kiépítését, melynek már a közel jövőben várható befejezése alkalmával Dordrechtnek nyolc és fél méter mélységű akadálytalan utja lesz a tengerhez, olyan kikötői területtel, mely 25 nagy tengeri hajó befogadására alkalmas.

A folyamok Szelleme él még és gondoskodik gyermekeiről, a mitológia jóságos nagy isteneihez hasonlóan, élvezetet találván abban, ha gyermekei valódi titánok módjára küzdenek a dicsőség pálmájáért. Az élet küzdés az Olimpuszon és a földön is, a Maason és partjain is. Ez a hollandi nagyrealizmus modern romantikája.

Igazán érdemes megtekinteni a szigetet és környékét, melyet annyi folyó táplál. Szemügyre kell venni a hajóépítőműhelyeket, a gépgyárakat, a réz- és vasöntőműhelyeket, a baggergépeket 10.000 kg. súlyu lendítőkerekükkel, a Dordt nevű villamossági motorgyárat és mindenekelőtt a tűzálló vas-szekrényeket készítő lipsi-gyárat, mely 50.000 négyzetméternyi területen fekszik. Érdemes megtekinteni a dordrechtli fakikötőket raktáraival, ahol a gerendákat tizezerszámra helyezik el és a fűrésztelepeket.

Gyönyörű hangulatok keritenek hatalmukba, ha bejárjuk a várost vagy vitorlásra, gőzösön viziutat teszünk, a hajóüzemek kalapácsainak zengését, vagy a hajók szirénáinak bugását, csobogó vizek muzsikáját, lágyan lengő szellőcske énekét hallgatjuk, ha késő alkonyatkor az ég piroslik fölöttünk és a víz vérhullámokat ringat.

Dordrecht, a régi kikötőváros nagy múltjával és még nagyobb jövődjével több, mint a turisták öröme, megérdemli, hogy mindenki, aki a gondolatot és költészetet kedveli, fölkeresse.



Hollandia nehéz igáslovakai

I.

Hollandiában eredetileg a flamand fajtával közeli rokonságban álló nehéz igáslovakat tenyésztették, amelyeket azonban a katonai hatóság befolyása folytán a tizenkilencedik század első felében keresztezés útján könnyebb jellegbe tereltek. A tizenkilencedik század második felében, a mezőgazdaság belterjes fejlődése folytán, Hollandia legnagyobb részének lótenyésztése, az északi Arden, a déli Limburg és Zeeland példáját követve, ahol szerencsére az ősi fajta fenntartotta magát, ismét visszatért eredeti kiindulópontjára, a nehéz igásló tenyésztésére, de ezuttal már nem a frieslandi-flamand jellegre támaszkodva, hanem egyedül a brabanti jelleget tűzte ki céljául.

A rövid néhány évtized múltán elért rendkívül kedvező eredmény és a hollandi jelleg egyöntetősége a tisztavérű belga igásló évek hosszú során át nagyméreteken folytatott rendszeres behozatalának volt köszönhető. A nehéz mének százait, a kancák és csikók ezreit vásárolták össze a holland tenyésztők Brabant legjobb tenyészkerületeiben, hogy azokat Hollandiába szállítsák. Ennek folytán fokozatosan kialakult Hollandiában a fajtisza nehéz igáslónak belterjesen művelt, széleskörű tenyésztése, amely most már az egész világon ismertté vált. A Belgiumból behozott lovakat, valamint azok sarjadékát kezdetben különböző vidéki törzskönyvekben tartották nyilván, amelyeket azután 1914-ben a Haag-ban (Koningskade 14) székelő „Stamboek voor het Nederlandsche Trekpaard, Belgisch Type“ nevű országos törzskönyvben egyesítették.

1914 óta a hollandi nehéz igásló tenyésztése, amint az alábbi adatokból látható, igen nagy fellendülésnek indult.

1914-ben a tagok száma 1828 volt, a törzskönyvelt méneké 64, a törzskönyvelt kancáké 646 s végül a törzskönyvelt csikóké 1048 darab.

Ezzel szemben a tagok száma 1926-ban 8300-ra emelkedett, míg 12 évi fennállás után a törzskönyv ezidőszerint 1532 mént, 26.930 kancát és 51.962 csikót mutat már ki. 1926 végével 700 darab nehéz igásfajta mén volt nyilvántartásban Hollandiában, mindössze 200 darab egyéb fajta ménekkel szemben.

Más törzskönyvekkel ellentétben ki kell emelnünk, hogy a holland nehéz igásló törzskönyvébe a csikók csakis igazolt származásuk alapján vehetők fel, amit a törzskönyvelő-bizottság a legszigorubb pontosság szem előtt tartásával végez. A törzskönyvelendő csikókat legkésőbb a születésüktől számított 14-ik napon kell bejelenteni, mire a csikó színének és jegyeinek, valamint származásának pontos felvételét haladék nélkül el-

végzi a törzskönyvelő-bizottság ellenőrző tisztje. A származást a méntartó vállalkozó által a fedeztetéskor kiállított fedeztetési jeggyel kell a tenyésztőnek igazolnia. A csikókönyvbe való bejegyzés az ellenőrző tiszt által beszolgáltatott adatok alapján történik. Mielőtt az időközben felserdült csikót 3 éves korában a B-vel jelzett törzskönyvbe bevezetnék, a bonifikáló-bizottság (Koeringskommission) gondosan felülvizsgálja azt a tenyésztő által bemutatandó első felvételi igazolvány alapján vajjon a csikó komoly hibáktól mentes-e.

Külföldről behozott mének vagy kancák csupán az esetben vétetnek fel a törzskönyvbe, ha tiszta származásukat valamely elismert (belga vagy rajnavidéki) törzskönyv megfelelő kivonatával igazolni lehet és ha a szakértő, bonifikáló (felülvizsgáló) bizottság szigorú szemléje alapján arra alkalmasnak minősítettnek.

Egészen 1925-ig megengedték, hogy olyan lovak, amelyekről a szükséges igazoló okmányok ugyan hiányoztak, de a törzskönyvelő-bizottság szigorú bírálata után megfelelő minőségűeknek találtattak, az A-vel jelzett törzskönyvbe felvétesenek, amely a felvett állatot tiszta fajtabélinek és hibátlannak igazolja. Ujabban ilyen módon csupán olyan lovak vehetők fel ebbe a törzskönyvbe, amelyeknek a leszármazása két nemzedékre visszamenőleg teljesen kimutatható és elismert. A B-vel jelzett törzskönyvbe felvett lovakat a nyak jobboldalára sütött patkóalakú bélyeggel, az A-vel jelzett törzskönyvbe felvetteket ugyanott alkalmazott A-bélyeggel jelölik meg.

A törzskönyvelő-bizottság szigorúbb bírálati eljárásának a következménye, hogy a hollandi törzskönyvi okmányokkal igazolt nehéz igásfajta lovak a bel- és külföldi tenyésztők részéről állandó keresletnek örvendenek. A hollandi nehéz igásfajta lóállomány kiváló minősége eddig még nem volt eléggé ismert az egész külföldön. Megállapítható azonban, hogy különösen az utóbbi években ez a tenyésztés állandó és jelentékeny emelkedésben volt.

Hollandiában ilyen módon sikerült céltudatos és kitartó munkával kiváló helyzetet teremtenie magának amaz országok közt, amelyek a tisztavérű nehéz gazdasági igasló tenyésztésével foglalkoznak. Valószínű, hogy a „Het Stamboek voor het Nederlandsche Trekpaard“ az ő 8300 tagjával talán Európának, vagy éppenséggel a világnak legnagyobb lótenyésztő szövetkezete.